

1. Józef Bożek (tablica pamiątkowa, ul. Szeroka)

CEL PUNKTU Poznanie Józefa Bożka jako wynalazcy pochodzącego ze Śląska Cieszyńskiego oraz rozmowa o tym, jak wynalazki odpowiadają na potrzeby ludzi i problemy danej epoki.	ZWRÓĆ UWAGĘ NA: Miejsce związane z Józefem Bożkiem, tablicę pamiątkową, informacje o wynalazcy, wygląd ulicy Szerokiej, współczesne urządzenia techniczne widoczne w otoczeniu.
--	---

PROPOZYCJA DODATKOWYCH PYTAŃ DO ROZMOWY

- Kim był Józef Bożek i dlaczego nazywamy go pionierem techniki?
- Co oznacza słowo „pionier”?
- Czym był napędzany skonstruowany przez niego pojazd?
- Jak można wykorzystać parę wodną do wprawienia maszyny w ruch?
- Dlaczego w czasach Bożka pojawiło się duże zapotrzebowanie na protezy?
- Jaki wpływ na rozwój medycyny i techniki miały prowadzone wówczas wojny?
- Jakie urządzenie pomagające ludziom chcielibyście skonstruować?

PROPOZYCJA DODATKOWEGO ZADANIA

Uczniowie odnajdują w otoczeniu trzy urządzenia lub rozwiązania techniczne, które ułatwiają ludziom codzienne życie. Następnie wybierają jedno z nich i zastanawiają się, jak można byłoby je ulepszyć.

Mogą także wykonać szybki szkic własnego wynalazku i nadać mu nazwę.

PODPOWIEDŹ DLA PROWADZĄCEGO

Józef Bożek konstruował nie tylko maszyny parowe, lecz także mechaniczne protezy.

W rozmowie o ich powstawaniu można nawiązać do licznych wojen początku XIX wieku i dużej liczby rannych żołnierzy.

Warto zwrócić uwagę, że wynalazek często powstaje jako odpowiedź na konkretną potrzebę. Nie trzeba od razu podawać uczniom rozwiązania — można poprosić ich, aby sami połączyli rozwój protez z wydarzeniami historycznymi.

2. Elżbieta Lukrecja (narożna kamienica, Rynek 18)

CEL PUNKTU Poznanie ostatniej cieszyńskiej księżnej z rodu Piastów oraz rozmowa o odpowiedzialności władcy, sytuacji kobiet sprawujących władzę i różnicy między faktem historycznym a legendą.	ZWRÓĆ UWAGĘ NA: kamienicę przy Rynku 18, wygląd cieszyńskiego rynku, sąsiednie budynki, hotel Pod Brunatnym Jeleniem.
---	---

PROPOZYCJA DODATKOWYCH PYTAŃ DO ROZMOWY

- Kim była Elżbieta Lukrecja?
- Dlaczego nazywamy ją ostatnią przedstawicielką cieszyńskiej linii Piastów?
- Jakie trudności mogła napotkać kobieta sprawująca władzę ponad 400 lat temu?
- Jak wojna trzydziestoletnia mogła wpływać na codzienne życie mieszkańców księstwa?
- Jaki ród przejął władzę w regionie po Piastach?
- Jakich przedstawicieli rodu Habsburgów znacie?
- Dlaczego Elżbieta Lukrecja była nazywana Czarną Księżną?
- Czy przydomek postaci historycznej zawsze przekazuje prawdziwą informację?
- Dlaczego wokół znanych władców powstają legendy?
- Po czym możemy sprawdzić, czy dwa wydarzenia mogły mieć miejsce w tym samym czasie?

PROPOZYCJA DODATKOWEGO ZADANIA

Uczniowie porównują kamienicę przy Rynku 18 z budynkiem hotelu Pod Brunatnym Jeleniem. Wskazują elementy, które mogą świadczyć o różnym czasie powstania budynków. Następnie układają oś czasu z trzema punktami: życie Elżbiety Lukrecji, powstanie hotelu, czasy współczesne.

PODPOWIEDŹ DLA PROWADZĄCEGO

Po śmierci Elżbiety Lukrecji Księstwo Cieszyńskie znalazło się pod bezpośrednim panowaniem Habsburgów. Jako przykłady przedstawicieli dynastii uczniowie mogą podać między innymi Marię Teresę, Franciszka Józefa I lub Karola I.

Określenie „Czarna Księżna” występuje w lokalnych opowieściach i legendach. Warto pokazać uczniom, że wizerunek postaci historycznej może składać się zarówno z potwierdzonych informacji, jak i późniejszych opowieści.

Hotel Pod Brunatnym Jeleniem powstał znacznie później niż czasy Elżbiety Lukrecji, dlatego księżna nie mogła go odwiedzić.

3. Alois Kaufmann (ratusz, Rynek 1)

CEL PUNKTU Poznanie roli burmistrza i kronikarza miasta oraz rozmowa o tym, w jaki sposób zapisuje się i przechowuje pamięć o wydarzeniach.	ZWRÓĆ UWAGĘ NA: budynek ratusza, jego reprezentacyjne elementy, zegar, herb miasta, miejsce, z którego burmistrz i rada miejska mogli przemawiać do mieszkańców.
---	--

PROPOZYCJA DODATKOWYCH PYTAŃ DO ROZMOWY

- Jakie zadania wykonuje burmistrz?
- Dlaczego ratusz znajduje się w tak ważnym miejscu?
- Co to jest kronika?
- Do czego służy kronika miasta?
- Kto może prowadzić kronikę?
- Jakie rodzaje kronik znacie?
- Czym kronika różni się od pamiętnika?
- Czy zdjęcia zapisane w komputerze mogą pełnić funkcję kroniki?
- Jakie wydarzenia z dzisiejszego życia miasta powinny zostać zapisane dla przyszłych pokoleń?
- Dlaczego Alois Kaufmann opowiedział cesarzowi legendę o założeniu Cieszyna?

PROPOZYCJA DODATKOWEGO ZADANIA

Uczniowie przygotowują krótki wpis do „kroniki ekspedycji”. Powinien zawierać:

- datę,
- miejsce,
- jedno zaobserwowane wydarzenie,
- jeden ciekawy detal,
- krótką opinię autora.

Mogą także wykonać zdjęcie lub szkic jakiegoś budynku, który stanie się ilustracją wpisu.

PODPOWIEDŹ DLA PROWADZĄCEGO

Słowo „burmistrz” ma pochodzenie niemieckie i jest związane z określeniem „Bürgermeister”. Kronika przedstawia wydarzenia w kolejności czasowej. Może dotyczyć miasta, szkoły, klasy, rodziny, organizacji, drużyny sportowej lub konkretnego projektu.

Warto porozmawiać o wiarygodności źródeł. Kronikarz wybiera wydarzenia, które zapisuje, dlatego kronika nie jest całkowicie neutralnym obrazem przeszłości.

4. Przemysław I Noszak i Cieszyńska Madonna (Stary Targ)

CEL PUNKTU Rozwijanie wyobraźni historycznej poprzez obserwację zabytku oraz poznanie postaci Przemysława I Noszaka. Znaczenie sztuki w budowaniu prestiżu władcy i księstwa.	ZWRÓĆ UWAGĘ NA: Figurę Madonny z Dzieciątkiem, sposób przedstawienia obu postaci, ich gesty, stroje, wyraz twarzy, materiał rzeźby, zabudowę Starego Targu.
---	---

PROPOZYCJA DODATKOWYCH PYTAŃ DO ROZMOWY

- Jak długo Madonna obserwuje stąd życie miasta?
- Co mogła widzieć w tym miejscu kilkaset lat temu?
- Czy coś się zmieniło między dawnym a współczesnym Cieszynem?
- Co to znaczy, że zabytek jest świadkiem historii?
- Kim był Przemysław I Noszak?
- Skąd pochodził jego przydomek?
- Dlaczego władca zamawiał kosztowne dzieła sztuki?
- Czy figura mogła służyć jednocześnie celom religijnym, artystycznym i politycznym?
- Czy kupowanie dzieł sztuki może być inwestycją?
- W co ludzie inwestują pieniądze obecnie?
- Dlaczego warto inwestować w ochronę zabytków?

PROPOZYCJA DODATKOWEGO ZADANIA

Uczniowie przez chwilę wcielają się w postać Madonny obserwującej miasto. Przygotowują dwa krótkie zdania:

„Dawniej widziałam...”

„Dzisiaj widzę...”

PODPOWIEDŹ DLA PROWADZĄCEGO

Przydomek „Noszak” wiąże się z tym, że z powodu choroby i problemów z poruszaniem się, księcia noszono w lektyce.

Nie znamy dokładnych powodów zamówienia figury. Można jednak rozważyć kilka możliwości: ozdobienie kościoła lub zamku, wyrażenie religijności, uczczenie Matki Bożej oraz podkreślenie znaczenia księcia i Księstwa Cieszyńskiego. Była to też inwestycja, na którą było Noszaka stać.

Przemysław I Noszak został pochowany w krypcie książąt cieszyńskich w kościele św. Marii Magdaleny. Jeżeli pozwala na to czas, można włączyć kościół do trasy.

5. Leopold Jan Szersznik (Plac Teatralny)

CEL PUNKTU Poznanie roli kolekcjonera, biblioteki i muzeum w zachowywaniu dziedzictwa, rozwijanie refleksji nad tym, co i dlaczego warto gromadzić.	ZWRÓĆ UWAGĘ NA: budynek Książnicy Cieszyńskiej, informacje o zbiorach, symbole związane z książkami oraz sposób zabezpieczania i udostępniania cennych materiałów.
---	--

PROPOZYCJA DODATKOWYCH PYTAŃ DO ROZMOWY

- Kim był Leopold Jan Szersznik?
- Dlaczego gromadził książki, dokumenty, mapy i pamiątki?
- Co mogłoby się stać z tymi przedmiotami, gdyby nikt ich nie zebrał i nie zabezpieczył?
- Czym różni się zwykła biblioteka od biblioteki przechowującej zabytkowe zbiory?
- Dlaczego niektóre książki są bardzo rzadkie?
- Czy wartość przedmiotu zawsze zależy od jego ceny?
- Co sami kolekcjonujecie?
- Co można kolekcjonować oprócz przedmiotów?

Materiał ma charakter pomocniczy i inspiracyjny (bez korekty językowej). Nie stanowi obowiązкового scenariusza gry – prowadzący może korzystać z zawartych w nim propozycji według własnego uznania.

EKSPEDYCJA LUDZIE BOHATEROWIE CODZIENNOŚCI

- Czy można stworzyć kolekcję dźwięków, wspomnień albo opowieści?
- Co oznacza słowo „pionierski”?
- Jaki pionierski pomysł na kolekcję moglibyście zaproponować?

PROPOZYCJA DODATKOWEGO ZADANIA

Każdy uczeń wybiera jedną rzecz, która jego zdaniem powinna zostać zachowana dla ludzi żyjących za sto lat. Opisuje:

- nazwę,
- powód jej zachowania,
- sposób przechowywania.

PODPOWIEDŹ DLA PROWADZĄCEGO

„Biały kruź” oznacza coś wyjątkowego, niezwykle rzadkiego i trudnego do zdobycia.

Wyrażenie często odnosi się do cennej książki lub wydawnictwa.

Słowo „pionierski” oznacza nowatorski, przecierający nowe szlaki i realizowany jako jeden z pierwszych.

Warto podkreślić, że kolekcjonowanie nie musi oznaczać gromadzenia kosztownych rzeczy.

Przedmiot może być ważny ze względu na historię, emocje lub informacje, które przekazuje.

6. Księżna Wiola Cieszyńska (Wzgórze Zamkowe)

CEL PUNKTU	ZWRÓĆ UWAGĘ NA:
Przybliżenie codziennego życia osoby mieszkającej w średniowiecznym zamku oraz porównanie warunków życia, sposobu odżywiania i roli kobiet dawniej i dziś.	Rotundę św. Mikołaja, pozostałości dawnego zamku, ukształtowanie Wzgórza Zamkowego, schody prowadzące do rotundy, miiejsce widokowe.

PROPOZYCJA DODATKOWYCH PYTAŃ DO ROZMOWY:

- Kim była Wiola Cieszyńska?
- Dlaczego nazywana jest „smutną księżniczką”?
- Jak mogło wyglądać dzieciństwo księżniczki na średniowiecznym zamku?
- Jakie obowiązki mogła mieć córka księcia?
- Czy królewskie małżeństwa były zawierane wyłącznie z miłości?
- Jak mogło wyglądać śniadanie księżnej?
- Jakie produkty mogły znajdować się na jej stole?
- Których współczesnych produktów nie mogła znać?
- Czy mogła zjeść pomidora, ziemniaki, pomarańczę albo czekoladę?
- Czym jej codzienne życie różniło się od życia współczesnego trzynastolatka?
- Jak ogrzewano zamek i skąd przynoszono wodę?
- Czy życie księżniczki było łatwiejsze i przyjemniejsze niż życie zwykłych mieszkańców?

PROPOZYCJA DODATKOWEGO ZADANIA

Uczniowie w parach układają dwa jadłospisy:

- śniadanie księżnej Wioli,
- współczesne śniadanie.

Zaznaczają produkty, których Wiola nie mogła znać.

PODPOWIEDŹ DLA PROWADZĄCEGO:

W rozmowie można zwrócić uwagę na produkty, które pojawiły się w Europie dopiero po odkryciu Ameryki, między innymi ziemniaki, pomidory i kakao.

Pytania o życie księżniczki są okazją do odejścia od bajkowego obrazu zamku. Wysoka pozycja społeczna wiązała się z obowiązkami, polityką dynastyczną i ograniczoną możliwością decydowania o własnym życiu.

7. Uliczka cieszyńskich kobiet

CEL PUNKTU	ZWRÓĆ UWAGĘ NA:
-------------------	------------------------

PROPOZYCJA DODATKOWYCH PYTAŃ DO ROZMOWY

- Kim
- Dlaczego
- Jakże
-

PROPOZYCJA DODATKOWEGO ZADANIA

PODPOWIEDŹ DLA PROWADZĄCEGO

8. Rosalie Wiesner – Kawiarnia Avion

CEL PUNKTU	ZWRÓĆ UWAGĘ NA:
Poznanie historii właścicielki kawiarni Avion oraz rozmowa o wielokulturowości miasta, nazistowskich prześladowaniach i sposobach upamiętniania pojedynczych ofiar.	położenie kawiarni nad Olzą, widok na most i oba miasta, współczesną funkcję Avionu oraz znajdujące się w okolicy tablice i znaki pamięci.

PROPOZYCJA DODATKOWYCH PYTAŃ DO ROZMOWY

- Kim była Rosalie Wiesner?
- Dlaczego Avion był ważnym miejscem spotkań?
- Jakie języki mogły być słyszane w kawiarni?
- Co wielojęzyczne napisy mówiły o dawnych mieszkańcach miasta?
- Dlaczego kawiarnia mogła przyciągać ludzi różnych kultur?
- Co stało się z Rosalie Wiesner podczas II wojny światowej?
- Komu przede wszystkim poświęcone są Stolpersteine?
- Co oznacza niemieckie słowo „stolpern”?
- Dlaczego Kamienie Pamięci umieszcza się w chodniku przed domem konkretnej osoby?
- Dlaczego na tabliczce znajduje się imię i nazwisko?
- Czy łatwiej zrozumieć wielką historię, poznając los jednego człowieka?
- Jak należy zachowywać się przy miejscach pamięci?

PROPOZYCJA DODATKOWEGO ZADANIA

Uczniowie zastanawiają się, jaką informację przekazuje taki kamień pamięci.

Czy przechodząc łatwo go zauważy? Jak można byłoby zachęcić ludzi do zatrzymania się przy nim?

PODPOWIEDŹ DLA PROWADZĄCEGO

Nazwa Stolpersteine pochodzi od niemieckich słów „stolpern” – potknąć się oraz „Steine” – kamienie. Nie chodzi o dosłowne potknięcie, ale o zwrócenie uwagi i symboliczne zatrzymanie się przy historii konkretnej osoby.

Kamienie Pamięci to niewielkie kostki z mosiężną tabliczką, umieszczane najczęściej przed ostatnim dobrowolnie wybranym miejscem zamieszkania ofiary nazistowskich prześladowań.

9. Rodzina Prochasków (drukarnia, ul. Główna)

CEL PUNKTU Poznanie historii rozwoju drukarstwa oraz zawodów związanych z przygotowaniem książek, czasopism i innych materiałów drukowanych. Rozmowa o wielojęzycznym charakterze Czeskiego Cieszyna.	ZWRÓĆ UWAGĘ NA: budynek dawnej drukarni, jego wielkość i przemysłowy charakter, tablicę z nazwami „nábreží Míru” oraz „Aleja Pokoju”, inne dwujęzyczne napisy w otoczeniu.
---	--

PROPOZYCJA DODATKOWYCH PYTAŃ DO ROZMOWY:

- Dlaczego drukarnia była ważna dla mieszkańców miasta i regionu?
- Jakie materiały mogły być w niej drukowane?
- W jaki sposób książki i gazety wpływały na rozpowszechnianie informacji?
- Jak wyglądało przygotowanie tekstu do druku przed pojawieniem się komputerów?
- Kim był zecer? Czym zajmował się introligator? Jakie zadania wykonywał drukarz?
- Czym zajmuje się grafik?
- Które z dawnych zawodów drukarskich istnieją nadal, a które prawie zniknęły?
- Dlaczego w Czeskim Cieszynie nazwy ulic są zapisywane w dwóch językach?
- Co dwujęzyczne tablice mówią o mieszkańcach i historii miasta?

PROPOZYCJA DODATKOWEGO ZADANIA

Uczniowie odnajdują dwujęzyczną tabliczkę „nábreží Míru” i „Aleja Pokoju”, porównują obie nazwy. Dlaczego w tym mieście są dwujęzyczne nazwy ulic? Znamie jakieś inne miasta w Europie, które również posiadają dwujęzyczne nazwy?

PODPOWIEDŹ DLA PROWADZĄCEGO

Introligator składał wydrukowane arkusze, zszywał je i wykonywał oprawę książki.

Drukarnia przygotowywała i obsługiwała urządzenia drukarskie.

Zecer ręcznie układał pojedyncze metalowe litery, tworząc słowa, zdania i całe strony.

Grafik projektował między innymi ilustracje, układ strony, okładki i materiały reklamowe.

Dwujęzyczne tablice w Czeskim Cieszynie są związane z obecnością polskiej mniejszości narodowej oraz wspólną i wielojęzyczną historią regionu.

Przykłady państw/miast, w których są dwujęzyczne nazwy:

Belgia: w całym Regionie Stołecznym Brukseli oraz w gminach dwujęzycznych wszystkie tablice z nazwami ulic są obowiązkowo zapisywane w dwóch językach: niderlandzkim i francuskim. Szwajcaria: W miastach i kantonach leżących na strefach językowych (np. Biel/Bienne, Fryburg/Fribourg). Włochy: W prowincji Bolzano (Tyrol Południowy) nazwy ulic w miastach takich jak Bolzano (Bozen) czy Merano (Meran) podawane są po włosku i niemiecku. Dwujęzyczność spotkać można też w Dolinie Aosty (włoski i francuski) oraz w części Friuli-Wenecji Julijskiej (włoski i słoweński). Finlandia: W miastach dwujęzycznych na południowym i zachodnim wybrzeżu (np. Vaasa, Turku, Helsinki) nazwy ulic i placów prezentowane są w języku fińskim i szwedzkim. Wielka Brytania (Walia): W walijskich miastach (np. Cardiff, Bangor) tablice uliczne mają napisy w języku walijskim i angielskim. Irlandia: W wielu rejonach kraju, w tym w Dublinie, nazwy ulic na tablicach podawane są w wersji irlandzkiej (gaelickiej) oraz angielskiej. Hiszpania: W regionach autonomicznych z językami współurzędowymi – Kraju Basków, Katalonii czy Galicji. Estonia Litwa oraz w wybranych gminach Polski (np. kaszubskie, śląskie lub litewskie nazwy).

10. Ida Münzberg (tablica pamiątkowa, ul. Praska)

CEL PUNKTU Poznanie twórczości cieszyńskiej malarki oraz rozwijanie umiejętności odczytywania znaczeń, symboli i nastrojów przedstawionych w dziełach sztuki.	ZWRÓĆ UWAGĘ NA: dom związany z Idą Münzberg, wygląd otoczenia, widoczne fragmenty krajobrazu miejskiego oraz przedmioty, z których można byłoby stworzyć martwą naturę.
---	---

PROPOZYCJA DODATKOWYCH PYTAŃ DO ROZMOWY

- Kim była Ida Münzberg?
- Co może przedstawiać martwa natura?
- Dlaczego używa się określenia „martwa”, skoro na obrazie mogą znajdować się kwiaty lub owoce?
- Czy martwa natura musi przedstawiać wyłącznie przedmioty pochodzące z przyrody?
- Co to jest pejzaż?
- Czym pejzaż różni się od martwej natury i portretu?
- Co to jest symbol?
- Jakie dodatkowe znaczenie może mieć zegar, zwiędły kwiat albo zgaszona świeca?
- Co oznacza pojęcie „przemijanie”?
- Co to jest abstrakcja?
- Jak za pomocą przedmiotów można przedstawić abstrakcyjne pojęcie, na przykład czas, samotność albo nadzieję?
- Czy martwa natura jest mniej wartościowa niż portret lub pejzaż?
- Jak kolory i światło wpływają na nastrój obrazu?

PROPOZYCJA DODATKOWEGO ZADANIA

Uczniowie wybierają trzy przedmioty widoczne w otoczeniu i projektują z nich martwą naturę zatytułowaną „Cieszyn”.

Zwracają uwagę na:

- sposób ułożenia przedmiotów,
- znaczenie każdego z nich,
- nastrój obrazu,

Nadają tytuł pracy.

PODPOWIEDŹ DLA PROWADZĄCEGO

Martwa natura przedstawia celowo ułożone przedmioty, na przykład owoce, kwiaty, naczynia, książki, instrumenty lub przedmioty codziennego użytku.

Dzięki symbolice może wyrażać abstrakcyjne myśli, takie jak czas, przemijanie, bogactwo, kruchość życia lub pamięć.

Pejzaż przedstawia krajobraz, a abstrakcja odnosi się do pojęć lub form, które nie muszą bezpośrednio odwzorowywać rzeczywistości.

Martwa natura nie jest mniej wartościowym gatunkiem. Jej znaczenie zależy od sposobu wykonania, pomysłu i przekazywanych treści.

11. Rodzina Feitzingerów (ul. Hawliczka)

CEL PUNKTU	ZWRÓĆ UWAGĘ NA:
Poznanie pocztówki jako źródła informacji o przeszłości, rozmowa o zmianach w sposobach komunikowania się, dokumentowania miejsc i przesyłania wiadomości.	budynek dawnej drukarni, wygląd ulicy i otaczających kamienic, współczesne reklamy i szyldy oraz elementy, które mogłyby znaleźć się na widokówce z Cieszyna lub z Czeskiego Cieszyna.

PROPOZYCJA DODATKOWYCH PYTAŃ DO ROZMOWY:

- Dlaczego rodzina Feitzingerów produkowała pocztówki?
- Jakie miejsca najczęściej przedstawia się na widokówkach?
- Jakie informacje o mieście można odczytać ze starej pocztówki?
- Co pocztówka może powiedzieć o wyglądzie budynków, ulic i mieszkańców?
- Jak można określić przybliżony czas powstania fotografii?
- Jakie informacje znajdują się na odwrotnej stronie pocztówki?
- Co można wyczytać ze znaczka i stempla pocztowego?
- Dlaczego dawniej ludzie chętnie wysyłali pocztówki?

EKSPEDYCJA LUDZIE BOHATEROWIE CODZIENNOŚCI

- Czym pocztówka różni się od zdjęcia przesłanego telefonem?
- Która forma wiadomości ma większą szansę przetrwać sto lat?
- Jakie są kody pocztowe Czeskiego Cieszyzna i Cieszyzna, a jakie miejscowości, gdzie mieszkać?
- Dlaczego miejscowości mają różne kody pocztowe?

PROPOZYCJA DODATKOWEGO ZADANIA

Uczniowie wybierają widok, który ich zdaniem najlepiej nadawałby się na współczesną pocztówkę z Cieszyzna/Czeskiego Cieszyzna. Argumentują, dlaczego właśnie ten fragment/widok wybrali.

PODPOWIEDŹ DLA PROWADZĄCEGO

Na widokówce można znaleźć informacje o architekturze, wyglądzie ulic, środkach transportu, modzie, szyldach, używanych językach, zieleni miejskiej i dawnych funkcjach budynków.

Na odwrocie mogą znajdować się dane nadawcy i odbiorcy, data, treść wiadomości, znaczek, stempel oraz miejsce wysłania.

kody pocztowe to:

Český Těšín – 737 01,

Cieszyn – 43-400.

Na zakończenie można porozmawiać o tym, czy wiadomości cyfrowe pozostaną dostępne dla historyków za sto lub dwieście lat.